

Experimenteer niet in de tweede pensioenpijler maar in de derde

Het kabinet en sociale partners menen dat zelfstandigen te weinig gebruikmaken van de bestaande mogelijkheden om pensioen te sparen. Hierdoor loopt een grote groep zelfstandigen het risico op een grote inkomensterugval bij pensionering. Daarom moeten er volgens het wetsvoorstel Wet toekomst pensioenen experimenten binnen de tweede pijler gedaan worden om te zien of ze dan wél gaan pensioensparen. Een experiment dat naar onze mening weinig zoden aan de dijk zal zetten. De tweede pijler biedt voor zelfstandigen namelijk geen enkel voordeel ten opzichte van de derde pijler, maar wel nadelen. Kijk eerst naar de redenen waarom zelfstandigen weinig gebruikmaken van de bestaande mogelijkheden, neem vervolgens die barrières weg en experimenteer in de derde pensioenpijler, welke juist bedoeld is voor individueel aanvullend pensioen.

■ VAKER BOX 3 DAN BOX 1

Zelfstandigen hebben op dit moment diverse mogelijkheden om te sparen voor hun oude dag. Zowel fiscaal gefaciliteerd in de vorm van lijfrente – de derde pijler, box 1 – als in box 3 via sparen en beleggen. De groep zelfstandigen die de fiscaal gefaciliteerde mogelijkheden in de derde pijler (volledig) benut, is klein. Wel bouwen de meeste zelfstandigen vermogen op voor later, maar veelal niet op een geblokkeerde rekening in box 1. Diverse onderzoeken tonen aan dat zelfstandigen weliswaar minder pensioen opbouwen, maar wel (veel) meer vermogen bezitten dan mensen in loondienst.¹

Het is dus zaak te onderzoeken waarom veel zelfstandig ondernemers ervoor kiezen – ondanks de fiscale voordelen – om hun vermogen op een andere manier op te bouwen, dan op een geblokkeerde rekening in box 1? Waarom laten ze het fiscale voordeel links liggen?

Karin Jakobsen en Sjaak Zonneveld

K. Jakobsen en S. Zonneveld zijn beiden directeur en bestuurder bij BrightPensioen.

■ WAT HOUDT ZELFSTANDIGEN TEGEN?

Zes jaar na lancering van BrightPensioen menen wij een goed beeld te hebben van wat zelfstandigen motiveert om wel of niet een pensioenvoorziening af te sluiten. In tegenstelling tot pensioenfondsen spreken wij ze immers dagelijks.

1. De fiscale voordelen zijn onvoldoende bekend

Het is slecht gesteld met de kennis van de zzp'er over de fiscale voordelen van de bestaande pensioenvoorzieningen. Uit een onderzoek dat Bright-

Combineer pensioenopbouw met de aangifte omzetbelasting

Pensioen in samenwerking met Allianz in 2017 liet doen door onderzoeksbureau GfK, bleek dat 63% van de zzp'ers niet wist wat fiscale jaarruimte is.² Bij een onderzoek van onze concullega's van het ZZP-pensioen in 2016 lag het percentage zelfs op 70%.

Terwijl we weten dat de belangrijkste reden voor zelfstandigen die wél pensioen opbouwen het belastingvoordeel is. Waarom zou je anders je vermogen vastzetten? Dit punt is het eenvoudigst op

- 1 Zie bijvoorbeeld: W. Zwinkels, M. Knoef e.a., Zicht op zzp-pensioen, Netspar Design Paper 91, november 2017 https://www.netspar.nl/assets/uploads/P27112017_DP91_Knoef.pdf; en Deloitte, Hoe de zzp'er zich verhoudt tot werknemer: minder pensioen, meer vermogen. Een onderzoek naar de opbouw van de pensioenvoorziening van zzp'ers in Nederland, september 2020 <https://www2.deloitte.com/nl/nl/pages/publieke-sector/articles/sots-onderzoek-opbouw-pensioenvoorziening-zzp.html>.
- 2 Onderzoek GfK: "Kennis jaarruimte" (2017) <https://brightpensioen.nl/fiscale-jaarruimte/>.

te lossen: maak de zelfstandigen bewust van de fiscale voordelen.

2. De fiscale complexiteit

Het is voor veel zelfstandigen complex om de jaarruimte en reserveringsruimte te berekenen. Dat bepaalt hoeveel pensioen ze fiscaal gefaciliteerd mogen opbouwen. Bovendien wordt de hoogte van de inleg berekend over het inkomen van het voorgaande kalenderjaar. De aftrek geldt voor het jaar erna. De belastingaftrek loopt daarvoor niet synchroon met de hoogte van het inkomen. Had je als zelfstandige in 2019 een hoge winst? Dan had je in 2020 veel jaarruimte. Was

Veel zelfstandigen maken zich altijd zorgen over een inkomens-terugval

het inkomen in 2020 echter een stuk lager – door corona voor veel zelfstandigen een realiteit – dan had je daar weinig aan. Wordt 2021 vervolgens weer een goed jaar? Dan heb je wel geld, maar weinig jaarruimte.

Deze complexiteit wordt deels opgelost als iedere Nederlander, ongeacht welke pijler, de maximale fiscale ruimte kan gaan benutten. Maar net zoals in de tweede pijler zou deze ruimte in de derde pijler ook op basis van het huidige jaar moeten worden gebaseerd. Nu in het wetsvoorstel toekomst pensioenen wordt voorgesteld om de verschillen voor pensioenopbouw in de tweede en de derde pijler weg te nemen, wordt dit hopelijk ook opgelost.

3. Zelfstandigen willen hun vermogen niet vastzetten

De overheid maakt zich zorgen over het risico van een inkomensterugval bij pensionering. Zorgen over een inkomensterugval hebben veel zelfstandigen ook. Maar niet alleen bij pensionering. Ze willen heus wel een appeltje voor de dorst. Alleen kan die dorst ook tussentijds intreden. Omdat zelfstandigen geen aanspraak kunnen maken op sociale voorzieningen, moeten ze een buffer aanhouden voor economisch mindere tijden. Zoals tijdens de huidige coronacrisis. Daarom zetten zelfstandigen hun geld eerder weg in box 3, op een spaar- of beleggingsrekening, ook al is dit fiscaal minder aantrekkelijk. Zelfstandigen vertellen ons dat dit hun belangrijkste weerstand tegen een pensioenvoorziening in box 1 is.

Sinds 2016 kunnen zelfstandigen bij langdurige arbeidsongeschiktheid eerder aan hun individuele pensioenpot in de derde pijler komen. Maar waarom alleen bij arbeidsongeschiktheid? Waarom ook niet als door andere oorzaken er een grote

terugval in inkomen plaatsvindt? Biedt een vergelijkbare mogelijkheid ook aan wanneer het inkomen tot onder een bepaald niveau is teruggevalven. Ongeacht de oorzaak. Dat zal voor veel zelfstandigen de drempel weghalen om voor pensioen te sparen.

Binnen de tweede pijler kunnen zelfstandigen zelfs bij arbeidsongeschiktheid niet aan hun pensioenpot komen. Maar er kleven meer nadelen aan deelname aan de tweede pijler voor zelfstandigen.

■ TWEDE PIJLER NIET BEDOELD VOOR CONSUMENTEN

De tweede pijler is gericht op werkgevers en valt onder de Pensioenwet (Pw). De derde pijler is gericht op consumenten en valt onder de Wet financieel toezicht (Wft). De wetgeving omtrent de communicatie is daarop ingericht. Zelfstandigen zijn geen werkgever, maar consumenten. Als consument worden ze beschermd via de Wft en niet via de Pw. Alleen daarom al is uitsluitend de derde pijler geschikt voor zelfstandigen.

■ TWEDE PIJLER NIET FLEXIBEL GENOEG

Maar ook op het gebied van flexibiliteit past de derde pijler veel beter dan de tweede. Bij aanbieders als BrightPensioen of het ZZP-pensioen kan een deelnemer elke maand zijn inleg aanpassen. Onze ervaring is dat dit een absolute must voor zelfstandigen is. Binnen de tweede pijler blijkt dit een uitdaging. Bij het enige bedrijfstakpensioenfonds waar ook zelfstandigen verplicht zijn om zich aan te sluiten – BPF schilders – is dat bijvoorbeeld niet mogelijk. Zelfstandigen die onder dat pensioenfonds vallen, zijn ‘zo blij’ dat ze tot aan de Hoge Raad procederen om onder die verplichting uit te komen ...

Bovendien kunnen zelfstandigen die bij een pensioenfonds zitten geen kant op met hun vermogen als het fonds in onderdekking raakt.

■ DERDE PIJLER IS ARBEIDSVORMNEUTRAAL

Vanwege de toenemende flexibilisering van de arbeidsmarkt wordt met de herziening van het pensioenstelsel ‘een stap gezet richting een meer arbeidsvormneutraal pensioenkader’ lezen we in de Memorie van Toelichting. Een persoonlijke, aan het individu gekoppelde, individuele pensioenrekening is al arbeidsvormneutraal. Een regeling bij een pensioenfonds is dat niet. En je wilt niet dat een zelfstandige bij elke nieuwe klus weer een nieuwe pensioenregeling krijgt.

Dit probleem speelt ook bij werknemers die vaak van baan wisselen. Bij elke nieuwe baan weer een andere pensioenregeling. Afkopen, waardeoverdrachten, administratief gedoe. Een aan de persoon gekoppelde pensioenrekening, onafhankelijk van arbeidsvorm, dat is de toekomst. Zelfstandigen onderbrengen bij een aan een bedrijf of bedrijfstak gekoppelde pensioenregeling is de klok terugdraaien.

■ GEEN VOORDELEN BINNEN DE TWEEDE PIJLER

In de toelichting op het wetsvoorstel wordt als argument gegeven dat 'zelfstandigen kunnen profiteren van het collectieve karakter van de tweede pijler en de voordelen die daarmee samenhangen'. Maar over welke voordelen gaat dit?

Bij de moderne zzp-pensioen oplossingen in de derde pijler wordt in een collectief fonds belegd via een lifecycle. Net zoals bij een PPI. Tegen scherpe prijzen bovendien. Uit vergelijkend kostenonderzoek van adviesbureaus Deal Consultancy en AF Advisors bleken de kosten van BrightPensioen en het ZZP Pensioen voor iemand die € 100.000 aanvullend pensioen opbouwt lager dan de gemiddelde kosten van pensioenfondsen, zo meldde Het Financieel Dagblad op 25 januari 2021.³

Als gezegd: op fiscaal gebied heeft de derde pijler nu nog een aantal nadelen. Maar die verdwijnen als de fiscale verschillen tussen de beide pijlers weggenomen worden.

■ EXPERIMENTEER IN DE DERDE PIJLER

Wij denken dat experimenten zullen zorgen voor meer aandacht voor pensioen onder zelfstandigen. Maar als deze experimenteren in de tweede pijler niet slagen, zal dit een negatief effect hebben op de bereidheid onder zelfstandigen om iets aan pensioen te gaan doen. Negatieve ervaringen zullen bijdragen aan het beeld dat je als zelfstandige maar beter niets met pensioen van doen kunt hebben.

Experimenteer daarom liever in de derde pijler. Een kansrijk experiment is het combineren van de pensioenopbouw met de aangifte omzetbelasting die een ondernemer elk kwartaal doet. Een idee dat afkomstig is van gedragseconoom en voormalig Eerste Kamerlid Henriëtte Prast.

Maak voor de zelfstandige bij het doen van de aangifte omzetbelasting direct duidelijk hoeveel er mag worden ingelegd voor pensioen en hoeveel belasting dat scheelt. In plaats van ingewikkelde berekeningen te moeten maken en achteraf de betaalde belasting terug te moeten vragen, ziet de zelfstandige direct hoeveel hij mag inleggen en be-

taalt hij op voorhand minder belasting. Hij wordt direct voor zijn spaarzame gedrag beloond.

Het kan standaard 'aan' staan, maar eenvoudig 'uit' gezet worden (opt-out). Het is niet verplicht, maar veel mensen zullen de standaard gebruiken. Dat deze manier van 'nudgen' werkt, is al lang bewe-

Zelfstandigen onderbrengen bij een pensioenfonds is de klok terugdraaien

zen. Op deze manier wordt pensioensparen voor de zelfstandige bijna net zo eenvoudig als voor een werknemer in loondienst.

Een dergelijk experiment kan vrijwel direct in gang gezet worden. Hiervoor hoeft niet een heleboel wetgeving herschreven te worden. BrightPensioen heeft hier al eerder voorstellen voor gedaan en werkt graag mee aan dergelijke experimenten.⁴

■ CONCLUSIE

Er zijn duidelijke oorzaken te benoemen waardoor zelfstandigen relatief weinig pensioen opbouwen in box 1. Geen van die oorzaken wordt weggenomen door experimenten in de tweede pijler. Als het fiscale onderscheid verdwijnt kunnen wij geen voordelen bedenken voor een keuze voor de tweede pijler, wel nadelen. Er zijn concrete experimenten in de derde pijler te bedenken, die wél een aantal oorzaken wegnemen en naar onze mening meer succesvol zullen zijn. Een belangrijke drempel – in geval van financiële nood niet eerder aan je (pensioen)geld kunnen komen – kan alleen door de politiek weggenomen worden. ●

³ J. van Kuppeveld, Grote verschillen in kosten voor aanvullend pensioen, *FD* 25 januari 2021 <https://fd.nl/beurs/1371556/grote-verschillen-in-kosten-voor-aanvullend-pensioen-leb1cakMaUUx>.

⁴ Zie: BrightPensioen, Zo krijg je zzp'ers aan pensioen <https://brightpensioen.nl/fiscale-oudedagrekening/>.